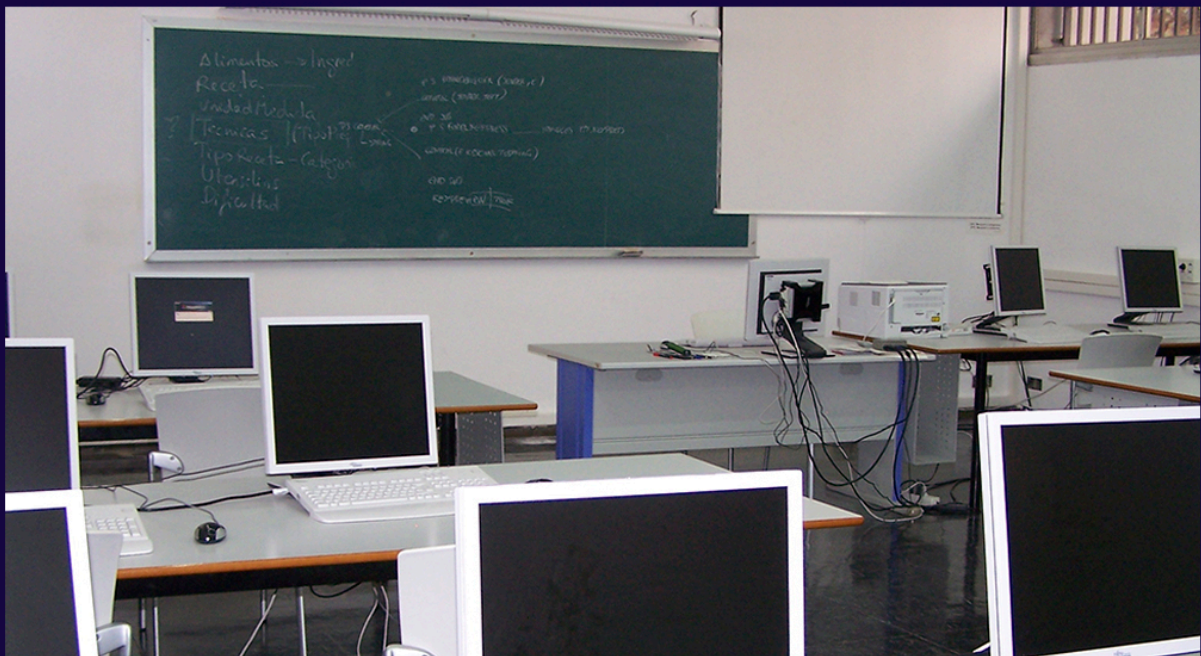

La formació per a l'ocupació.

Una mirada dins de l'aula

Joan Izquierdo Fernàndez

La formació per a l'Ocupació: Una mirada dins de l'aula

Proposta intervenció – Treball Fi de Grau (UOC)

Grau d'Educació Social

Barcelona, Any 2016

Autor: Joan Izquierdo Fernández

Avis legal: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca>

La formació per a l'ocupació

Una mirada dins de l'aula

Joan Izquierdo Fernàndez - UOC (2016)

Presentació

Una mirada dins de l'aula és el fruit del Treball Fi de Grau dels estudis d'Educació Social de la UOC. Els transcurs dels anys de treball, observació i vivència dins de l'àmbit de la formació per a l'ocupació i així com les aportacions que des de l'Educació Social i el treball dins de l'àmbit d'Animació Sociocomunitària han aportat, aquesta proposta té l'objectiu d'apropar la realitat de la formació per a l'ocupació dels nostres dies i que serveixi com a guia de perfeccionament als professionals de la formació davant l'acompanyament i atenció a l'alumne.

El coneixement de la realitat dins de les aules és la clau per poder a realitzar una formació de qualitat i on l'expert docent és la figura representativa d'aquesta tasca.

Índex

1. Introducció	9
2. Finalitat d'aquesta guia	11
Capítol I	13
3. Una mirada a l'entorn	13
3.1 La Societat Actual.....	13
3.2 La formació per a l'ocupació.	14
3.3 L'evolució a les darreres dècades.	16
3.4 El nou mercat laboral.	19
3.5 L'actualitat de la formació.....	21
Capítol II	23
4. Aportacions des de l'Educació Social	23
4.1 L'educació social i la formació per a l'ocupació.....	23
4.2 L'expert docent.	27
4.3 Competències bàsiques	28
4.4 Els destinataris de la formació.	29
Capítol III	33
5. Proposta de treball dins de l'aula	33
5.1 Objectius.....	33
5.3 Puntualitzacions de la formació dirigida a persones adultes.....	36
5.4 El formador. Molt més que un expert en la matèria.	36
5.5 Competències clau.	40
6. Conclusions	44
Bibliografia	45

1. Introducció

“El éxito o fracaso de las innovaciones educativas depende, en gran parte, de la forma como los diferentes actores educativos interpretan, redefinen, filtran y dan forma a los cambios propuestos. Las innovaciones en educación tienen ante sí como principal reto los procesos de adopción por parte de las personas, los grupos y las instituciones.” (González, 2008:3).

Una Mirada dins de l'aula, vol reflexionar sobre el treball dels/es formadors/es, del perfeccionament tècnic com a professionals per atendre les demandes dels usuaris i acompanyar dia a dia als nous perfils d'alumnes amb unes necessitats concretes i de les aportacions que des de l'Educació Social són possibles dins d'aquest àmbit sociocomunitari .

La Formació Ocupacional o com és denominada actualment, Formació Professional per a l'Ocupació, ha sofert molts canvis en les darreres dècades, el enfocaments del programes formatius, les necessitats del mercat laboral, els nous llocs de treball emergents a la societat de la informació, les noves contractacions laborals de curta durada deixant enrere aquells llocs de treball de “per vida” dels anys 90, conjuntament amb la necessitat d'una “formació al llarg de la vida” com Homs(2008) ens apropa en les seves publicacions, de la mateixa forma que molts altres autors com Sigalés(2015), Bermejo(2006) han realitzat aportacions davant d'aquest nou concepte al llarg dels darrers últims anys.

Juntament amb aquest canvis socials i en concretament amb els canvis dins del mercat laboral, l'evolució dels perfils de les persones en situació d'atur han canviat. D'una societat amb uns valors on el treball estable a llarg termini significava una estabilitat econòmica, personal i familiar, hem passat a unes noves situacions de desocupació incontrolades. L'atur de llarga durada ha augmentat, la manca d'actualització i formació de molts perfils professionals han donat lloc a aquest augment, on la persona en situació de desocupació , és víctima del resultat d'una nova societat de consum i de canvis constants.

Els cursos de formació ocupacional, o com ara es denominen “ formació per a l'ocupació”, tot seguint les polítiques actives d'ocupació en el marc europeu i dins

de la nostra comunitat autònoma en concret, presenten unes necessitats concretes per a un desenvolupament òptim i una formació de qualitat.

Les noves propostes des de el "Servicio Público de Empleo (SEPE)", les noves modalitats de Certificats de Professionalitat, Acreditació de competències i programes formatius, donen lloc a unes noves necessitats per a els perfils de persones aturades, així com les noves directrius davant els perfils del experts docents que realitzaran aquesta formació.

Així doncs, ens trobem amb uns perfils de persones perceptores de formació, usuaris, aturats o desocupats, amb unes característiques molt concretes, amb unes necessitats puntuals i en la majoria de casos amb una situació personal, social, familiar força complicada, envers a un mercat laboral ple d'exigències i de portes tancades.

Els perfils dels formadors/es també han de vetllar davant d'aquests canvis, la transformació per a l'atenció a l'usuari és clau, és necessari disposar d'un perfeccionament tècnic i d'innovacions metodològiques, coneixements sobre la realitat dels usuaris actuals de la formació per a l'ocupació, aprendre noves tècniques de formació, donat que els perfils dels alumnes que ara han de formar s'allunyen una mica dels que dècades enrere existien.

2. Finalitat d'aquesta guia.

La finalitat que persegueix la guia és complementar els coneixements adquirits en l'àmbit metodològic de la Docència de la Formació Professional per a l'Ocupació amb aportacions que des de l'Educació Social poden servir d'ajuda per la pràctica professional de l'expert docent. A la vegada, es vol donar a conèixer la situació existent de la formació per a l'ocupació i de la tasca que dins de les aules de formació els professionals es troben davant del conjunt d'alumnes i usuaris del servei en situació de desocupació, així com proposar formes d'interacció entre el professional docent i l'alumne, amb l'objectiu de millorar la tasca docent.

Objectius:

- Donar a conèixer la situació de la formació per a l'ocupació a l'actualitat.
- Afavorir els coneixements del professorat envers als nous perfils d'alumnes i mercat laboral.
- Conscienciar als expert docents de la importància d'una preparació personal prèvia.

Específics:

- Donar a conèixer als experts docents com transmetre als alumnes, les necessitats empresarials amb què es poden trobar en finalitzar la seva formació.
- Afavorir el desenvolupament de competències per part de l'expert que permetin el creixement professional i personal de l'alumne.
- Afavorir que l'expert docent promogui als alumnes actituds i valors com la responsabilitat, el respecte i la igualtat.

Al parlar de situació existent d'aquests professionals es pretén desvetllar la necessitat d'un perfeccionament metodològic dins dels propis currículums derivada de l'atenció a un col·lectiu de persones en situació de desocupació que presenten unes necessitats concretes d'atenció força diferents derivades de la situació que es troba en aquests moments el mercat laboral.

Diferents estudis d'autors com Sanchis (1991); Agulló (1997); Peiró y Moret (1987.1993), han aportat la seva visió davant de la situació de desocupació i el efectes que aquesta situació genera sobre els subjectes, ratificació que ens apropa els estudis realitzats per Creu Roja Espanyola (2003), tot confirmant aquestes teories,

on els perfils de persones en aquesta situació, encara que tinguin cobertes les seves necessitats bàsiques donat que són perceptores de subsidis per desocupació en es veuen afectats per altres factors com poden ser les situacions psicològiques i personals a les que poden estar subjectes i són exposades en una situació de vulnerabilitat. A aquestes situacions podem afegir a tots aquells subjectes, que havent esgotat les prestacions per desocupació, no han trobat feina, les situacions d'atur com molts nomenen o amb una millor definició de desocupació de llarga durada, això genera situacions més complexes en el propi individu situant-lo en situació d'exclusió i en una dinàmica de precarietat de la que cada cop és més difícil sortir-se¹.

Dins de les aules de Formació per a l'Ocupació, aquestes situacions són a les que s'enfronta l'expert docent, de banda a realitzar la tasca formativa i transmissora de coneixements, habilitats i aptituds, és necessari treballar amb els alumnes a nivell personal, acompanyar-los i com motivar-los per a seguir lluitant a la recerca d'un lloc de feina o d'un nou projecte d'autoocupació.

Aquesta guia esta organitzada en dos principals apartats, el primer capítol orientat a situar la formació per a l'ocupació i els perfils dels alumnes i experts docents a l'actualitat i un segon capítol que inclou noves aportacions per a la figura de l'expert docent i la seva tasca com a formador.

¹Viñuela,P (2003). Aula Abierta, n 81: p.82

Capítol I

3. Una mirada a l'entorn.

3.1 La Societat Actual

Els avanços tecnològics, les comunicacions virtuals, la immigració, la globalització, els canvis en el món laboral i l'existència d'una política econòmica que força la marginació, han fet de la societat actual una societat que fomenta d'individualisme i si més no ha perdut molt dels valors socials que fins fa unes dècades eren els principals que es fomentaven en les comunitats.

Les necessitats de socialització del individu, on nous valors com el consumisme, d'individualisme, la pèrdua de valors personals que i d'actuacions socials amb la resta d'individus de la comunitat, juntament amb el fracàs escolar d'aquestes darreres dècades, necessiten d'accions socioeducatives dirigides a la millora de la qualitat de vida de les persones, la promoció sociocultural dels individus i la integració social, fan de la educadora i del educador social una figura necessària; compromesa dins de la societat que actualment existeix en el nostre país. Seguint les paraules de l'autor, "*podria dir-se que el ciutadano de hoy tiene, en general grandes posibilidades de acceder a la informacion, pero su formacion humana es escasa*". (Pérez, 2005:7). Les darreres transformacions socials del segle XX, van aparèixer juntament amb el desenvolupament de les democràcies i amb l'aparició de l'estat de benestar.

La globalització dels sistemes econòmics i la revolució tecnològica, han fet que apareguin forces reconversions en els llocs de treball i consecutivament l'augment de l'atur entre la població d'aquestes societats, creant nous perfils de treballadors i treballadores, juntament amb necessitats de formació continua.

Un nou model o estil de vida, és al que els individus de la societat actual s'estan adaptant, un concepte de formació constant per fer front a les necessitats laborals i als mercats de treball, que dona la globalització de les economies i relacions interculturals entre tots els habitants del planeta, un nou sistema de formació on l'objectiu més important és "aprendre a aprendre".

3.2 La formació per a l'ocupació.

En les darreres dècades la societat ha evolucionat d'una forma vertiginosa cap al capitalisme extrem. Els inicis del treball com a activitat social a partir del segle XVIII com a factor de socialització i de integració en la societat podem dir que ha evolucionat més en els darrers trenta o quaranta anys, que no pas en els darrers segles. Les figures d'aprenents, el treball mecanitzat, el fordisme i les noves tècniques de producció i els nous conceptes de treball com a valor social dels nostres dies, han generat un estat "incert i líquid" en la societat. Bauman(2007). Així doncs actualment el treball com a activitat social s'allunya molt de les primeres estructures de fa uns segles, bé i també de no fa gaires anys, les noves trajectòries professionals, donant lloc a noves formes de participació dins del mercat laboral.

El treball, com activitat productiva de les persones i directament relacionada amb la pròpia realització personal i el seu propi estat de benestar necessita d'una formació específica. Formar-se professionalment és un dels objectius de tot individu dins la nostra societat actual, els canvis accelerats, les innovacions tecnològiques, els nous filons d'ocupació necessiten de personal qualificat.

A la velocitat de vertigen que ha evolucionat la nostra societat en les darreres dècades, han tornat a sorgir plantejaments envers a la formació al llarg de la vida, que ja en la història de la humanitat l'antiga Grècia i de les paraules de Plató, ja parlaven de la necessitat d'aquest tipus de formació, "puede tener sus orígenes en el pensamiento de autores incluso de la época clásica, como por ejemplo Platón, quien concebía que la educación debía prolongarse hasta la edad de cincuenta años, prácticamente durante toda la vida". (Bermejo, 2006:17).

En el binomi treballador – empresa, aquesta també necessita disposar de mà d'obra professional actualitzada, per donar resposta a les demandes dels mercats, així doncs, tot aquell personal amb manca de qualificació i/o actualització a les noves formes de treball esdevé un individu en risc d'exclusió dins del sistema capitalista i el mercat laboral.

Amb aquestes primeres puntualitzacions, no hem de confondre educació amb formació. Seguint les aportacions d' Oriol Homs, l'educació fa referència al objectiu prioritari de desenvolupar les capacitats d'aprenentatge i els coneixements generals de l'individu," Básicamente, la educación ofrece al individuo respuestas a los «por qué» de su vida, del mundo y de la sociedad en la que vive.", a diferència del

moment que parlem de formació, l'objectiu d'aquesta és formar a l'alumne en competències personals i del lloc de treball, "Dicho de forma más breve, la educación tiende a desarrollar el «saber» y la formación el «saber hacer»". (Homs, 2008:13).

De la mateixa forma que les persones necessiten formar-se per poder desenvolupar una determinada feina, també necessiten d'una formació continua al llarg de la vida per a poder millorar, augmentar o adquirir noves competències professionals, culturals, socials i personals perquè així ho demana el mercat laboral. Aquesta és la raó que justifica la formació professional ocupacional i com a paper de resocialització a la societat que actualment ens envolta.

Abans de profunditzar en la formació ocupacional, la seva estructura, les seves necessitats en matèria de pedagogia social i educació social, cal saber exactament que és o si més no, per a què aquest tipus de formació no formal que te com objectiu principal formar i reciclar als individus per poder accedir al mercat laboral. Per arribar a una definició molt més concreta i exacta podem seguir les paraules de Ferràndez, tot dient:

[...]Entendemos por educación no formal el conjunto de procesos, medios e Instituciones específicas diferenciadamente diseñados en función de explícitos objetivos de formación de la instrucción, que no está directamente dirigidos a la provisión de los grados propios del sistema educativo", (Trilla, 1991:12), aquesta seria la definició més exacta de la formació no formal, que la podem complementar amb una altre, " el proceso de formación externo al sistema educativo que toma como referencia las características y el contexto de un puesto de Trabajo para facilitar u optimizar la inserción laboral a partir de la cualificación profesional que posee el trabajador.[...] (1992:72).

Així doncs, aquesta definició sobre la formació ocupacional i els seus objectius principals d'actuació, podem afegir que a la vegada de formar a treballadors, també actua com element compensatori per a tots aquells individus que no disposen d'alguna qualificació bàsica per poder desenvolupar alguna activitat laboral o bé a aquells joves que no disposen d'alguna qualificació o a aquells que per necessitats del mercat laboral han de redirigir la seva formació.

3.3 L'evolució a les darreres dècades.

Observant l'Europa de finals del segle XIX, on les explosions industrials que varen sorgir en els diferents països van fer possible la creació de nous models de formació que es van consolidar durant la primera meitat del segle XX, són els que han configurat els actuals sistemes de formació professional. Homs(2008). Països com Anglaterra, França o Alemanya, varen desenvolupar sistemes per a formar a treballadors donada la necessitat de ma d'obra especialitzada als sectors industrials que tot just es consolidaven.

A Espanya, l'augment de sistema de producció dels anys 60 en el sector industrial i a la vegada en el sector serveis, necessitava perfils professionals amb nivells més alts d'educació en general i amb una formació professional molt més específica. És en aquest moments que es planteja des de el sistema polític una nova forma de regulació de l'educació bàsica, amb la creació d'unes noves especialitats de Formació Professional, nous accessos per aquelles persones que no disposaven del Graduat Escolar i les noves estructures dins del Batxillerat Unificat i Polivalent, l'antic (BUP).

En aquests anys, Espanya es trobava en una situació força complicada, d'una banda la Formació Professional era excessivament teòrica i força allunyada de la realitat del mercat laboral i de les noves tècniques de producció i per una altre part, l'augment de l'atur o desocupació derivat de les noves indústries. Va ser en aquest moments on es va presentar la Formació Ocupacional com una via de sortida, paral·lela al sistema educatiu existent, però amb un caràcter informal i no reglada. El plantejament era una solució davant de l'atur i com un complement al sistema educatiu existent. Els primers Programes de Promoció Obrera (PPO), neixen a l'Espanya del 1964 i són reconvertits al 1985 en el primer Plan Nacional de Formación e Inserción Profesional (Plan FIP) per l'antic INEM, com a evolució de les polítiques de formació. Aquest plans representen l'inici de la formació ocupacional moderna tal i com la coneixem als nostres dies.

Al 1986, Espanya va entrar a formar part de la Unió Europea i va ser en aquest moment quan va poder accedir a la percepció de les ajudes dels fons estructurals dirigits des de el Fons Social Europeu per a la formació ocupacional i així co-financiar el sistema propi de Formació i Inserció Professional. Homs(2008). Aquesta incorporació, en el cas de la formació ocupacional va permetre que es poguessin

dur a terme i experimentar noves modalitats de formació, amb nous destinataris i noves duracions lectives

El Pla FIP era un conjunt de formació destinada a persones en situació de desocupació que per les seves condicions de formació, socials o laborals tenien força problemes per accedir a un lloc de feina, de la mateixa forma, dins d'aquest Pla també existien recursos dins de la formació continua destinada a persones ocupades que necessitaven d'un perfeccionament tècnic per a garantir la continuïtat del seu lloc de treball. Ruiz(2001).

Aquest Pla va inaugurar la denominada Formació Ocupacional, com un subsistema propi de formació gestionat per l'INEM i on va trobar la possibilitat de finançar amb recursos del Fons Social Europeu el desplegament d'accions formatives arreu del territori, encara que els primers anys va estar sotmès a una forta pressió per a invertir tot el volum de les subvencions rebudes des de Brussel·les.

D'aquesta manera, neix un nou mercat de formació, un negoci que va donar lloc a la creació d'empreses i entitats per a participar en aquest mercat, la impartició de cursos de formació ocupacional, que es van expandir arreu de tot el territori, amb la manca d'un control i supervisió exhaustiu, que va donar lloc a moltes irregularitats en les contractacions i gestió de recursos.

Tot fent referència dins de l'àmbit socioeducatiu, el nom, Formació Ocupacional, "nació con mal pie y creció con dificultades de aceptación: Parece ser que estas dificultades no són de definición, es decir, de denotación, sino más bien se instauran en el reino de lo connotativo. ¿indica o incluye fracaso de algo y supone un refugio para el fracasado? "Ferrández, (1997:19), i ha estat fins així fins a principis del 2010, on en lloc de denominar-se formació ocupacional, ara parlem de formació per a l'ocupació.

És als anys 80 on ubiquem les primeres transformacions i evolucions de la formació ocupacional. Com es comenta a l'apartat anterior, la dècada dels 80 i els començaments dels 90, tant l'estat Espanyol com Europa i les CCAA, es veuen participats d'un canvi i transformació en l'àmbit que regula la formació ocupacional.

Encara que han estat força lleis i decrets els que s'han promulgat i publicat des de les primeres transformacions, la Ley Orgánica 5/2002, de 19 de junio, de las Cualificaciones y de la Formación Profesional, és la que defineix la formació

professional com el conjunt d'accions formatives que capaciten per al desenvolupament qualificat de diferents professions, l'accés a l'ocupació i la participació activa a la vida social, cultural i econòmica, i que inclou els ensenyaments propis de la formació professional inicial, les accions d'inserció i reinserció laboral dels treballadors, així com les dirigides a la formació continua a les empreses.

Encara que les competències per a la gestió de la formació estan traspassades a les CCAA, el SEPE i els agents socials es reserven l'organització del conjunt d'activitats en l'àmbit estatal. La programació dels plans d'acció per a persones en situació de desocupació corresponen a les CCAA. En principi, totes aquestes activitats formatives haurien de donar lloc a l'obtenció del Certificat de Professionalitat, a partir d'ara CP; aquests són l'acreditació oficial del subsistema nacional de formació professional per a l'ocupació i tenen la seva base en l'estructura de les qualificacions professionals del Catàleg Nacional de Qualificacions Professionals (CNCP), on les persones les han adquirit mitjançant processos d'aprenentatge formar, experiència laboral o inclús formació no formal.

Així doncs, tot seguint les darreres estratègies publicades pel SEPE, en matèria d'ocupació dins del marc de la - Estrategia Española De Activación Para El Empleo 2014-2016 - trobem un seguit de nous decrets per a fomentar les línies d'actuació proposades des de els estats membres de la UE.

Les orientacions Europees sobre l'ocupació, basades en els objectius de la - Estrategia Europa 2020 para 2010-2014 - en matèria d'ocupació, inclouen els objectius a assolir entre els que destaquen la reducció de desocupació estructural, garantir la igualtat d'oportunitats en l'accés al lloc de feina, aconseguir població activa qualificada que sigui capaç de cobrir les necessitats del mercat laboral, així com promoure la participació d'aquells col·lectius més allunyats del mercat laboral. La darrera llei de caràcter estatal de 30/2015, de 9 de setembre, és la que regula el Sistema de Formació Professional per a l'ocupació en l'àmbit estatal. Aquesta nova llei planteja un seguit d'objectius a assolir entre els que podem destacar els següents:

- Afavorir la formació al llarg de la vida dels treballadors desocupats i ocupats per a millorar les seves competències professionals, així com el desenvolupament professional i personal.

- Millorar l'ocupació dels treballadors, especialment aquells que tenen més dificultats en cercar llocs de feina.
- Promoure les competències professionals adquirides, tant mitjançant els processos formatius com els derivats de l'experiència laboral i siguin objecte d'acreditació.

En les darreres dècades, la formació professional ha estat administrada i desplegada d'acord amb el criteri de segmentació dels perfils dels seus destinataris i aquest model tradicional ha estat posat en qüestió per les diferents organitzacions internacionals, especialment per la Unió Europea, que ha assenyalat repetidament la necessitat d'abordar la formació de les persones al llarg de la vida. Una formació permanent, interrelacionada i connectada al llarg de tots els processos d'aprenentatge, amb capacitat d'adaptar-se en cada moment als requeriments i les circumstàncies de les persones; com ens diu Ferràndez "el proceso formativo conduce a que el sujeto logre el conjunto de conceptos, formas de hacer consciente y actitudes adecuadas para que el desempeño pueda definirse como un desempeño en calidad" (Ferràndez, 2000a:12).

3.4 El nou mercat laboral.

En les darreres dues dècades, treballar suposava formar part d'una empresa de tota la vida, en un lloc de treball i amb un contracte fix, amb un horari regular i un conveni col·lectiu que cada any millorava les condicions laborals.

En els últims vint anys del segle XX, els canvis en la societat laboral han estat molt intensos i profunds.

El sistema capitalista, la globalització especialment en les comunicacions, mercats i intercanvis financers, ha produït una nova divisió del treball, una fase accelerada de deslocalitzacions empresarials i un procés de concentració de capitals en grans oligopolis a gairebé tots els sectors econòmics. Conjuntament els moviments migratoris i l'excés d'oferta de productes, han generat un canvi en els processos actuals de socialització, i a la vegada en les noves formes de veure i viure la vida on el principal objectiu és la satisfacció personal i desvinculació dels processos de socialització.

Les característiques de les empreses actuals exigeixen treballadors i treballadores amb uns perfils molt determinats i potencien la creació de noves formes de treball i noves formes de relacions laborals entre les persones treballadores i les empreses.

El mercat laboral ha patit canvis importants en els darrers anys, tant des de l'aspecte sociològic, com des de l'econòmic i el tecnològic. Aquests canvis han propiciat la desaparició d'algunes feines i l'aparició d'unes altres. Els anomenats jaciments d'ocupació són els àmbits on es troben les ocupacions a l'alça. Conèixer la situació actual del mercat laboral i les previsions de la seva evolució beneficia a l'hora de fixar objectius professionals. SOC(2015)

El problema més significatiu en l'actualitat és que l'aturat o aturada, en el seu procés de recerca de feina es troba davant d'un món totalment diferent en comparació a fa alguns anys, la manca d'oferta de llocs de feina, la precarització dels sous, les condicions de contractació, l'alt nivell de preparació i formació que demanen les empreses, així com les repercussions de l'edat de l'individu o l'individua exigida per l'empresa.

El canvi radical que suposa acceptar les noves condicions de treball, si és que es donen, "Los despidos fuerzan a los trabajadores a buscar trabajos con una remuneración más baja o a agotar sus ahorros y en muchos casos a caer bajo el umbral de pobreza." Petras (2003:3), porta en molts casos a la persona a un estat d'afectació psicològica.

L'estrès, l'ansietat, la depressió, els enfrontaments familiars per davallada del nivell econòmic o l'augment del horari de treball, la soledat i en conseqüència una situació de baixa autoestima, poden provocar que la persona arribi a desenvolupar alguna actitud extrema com pot donar-se el cas del suïcidi, drogoaddicció, agressivitat, violència de gènere, inclús homicidi, i tot un seguit d'actituds catalogades com a problemes socials.

La política dels nostres dies en matèria de Formació Professional per a l'ocupació s'ha formulat amb la seguretat que es requereix capital humà per al creixement econòmic i la millora de l'ocupació dels ciutadans. La crisi econòmica que afecta a l'estat espanyol i a Catalunya en els darrers anys ha posat a relleu les deficiències del mercat laboral, la manca i desajustament en el nivell de les qualificacions per a

desenvolupar una economia moderna, així doncs és important millorar el capital humà de la nostra societat.

En aquest context, una de les principals preocupacions és el fracàs escolar, en els darrers anys s'han adoptat diversos mitjans per a reduir aquest allunyament de l'educació i de la formació, nous itineraris d'aprenentatge amb més flexibilitat i recursos per reduir aquesta situació de risc. SEPE (2012).

3.5 L'actualitat de la formació.

La formació ocupacional, està ubicada dins de l'educació no formal, encara que actualment és un tipus de formació molt necessària dins de l'entorn sociolaboral en el que països post desenvolupats com és el cas d'Espanya i Catalunya.

[...]El sistema productivo de la sociedad occidental industrializada está sometido a un rápido ritmo de transformación y cambio debido a la revolución industrial. Este ritmo acelerado de cambio presupone la necesidad de diseñar procesos abiertos y continuos de aprendizaje. El hombre de la civilización técnica ha cambiado sus formas de vida, sus valores y sus actitudes hacia todo lo humano. La relación individuo-sociedad es distinta y los espacios dedicados al trabajo han sufrido modificaciones de toda índole.[...] (Froufe, 1997:183)

L'augment de la immigració, la diversitat cultural, i l'individualisme que genera aquest tipus de societat, plantegen la reestructuració del sistema educatiu i la implicació directa de noves eines pedagògiques.

[...]Quizás por ello la Educación de Adultos tiene una cierta tendencia a desplazarse hacia la formación ocupacional o la formación laboral, citadas anteriormente. La formación ocupacional sin embargo es una formación compensatoria a su vez de la formación profesional. Desde la educación compensatoria (escolar o profesional) muchos Educadores de Adultos han dado una orientación más renovadora a este tipo de Educación utilizando técnicas de animación sociocultural, lo que han permitido que una parte de los Educadores de Adultos se identifiquen con la orientación que se da a la Educación Social.[...] (Julià, 2011:4)

Davant la prevenció dels conflictes socials ha estat necessària la intervenció política i la creació de noves polítiques socials, amb determinants per disminuir o intentar radicar els comportaments de les persones considerades socialment incorrectes o en risc d'exclusió social.

El interlocutor entre les necessitats reals del individu i les directives polítiques a aplicar mitjançant estratègies polítiques socials és l'educador social juntament amb altres professionals del camp social on el treball multidisciplinari i en xarxa con les formes de treball claus des de les diferents vessants de l'educació i l'atenció professionalitzada.

Capítol II

4. Aportacions des de l'Educació Social.

4.1 L'educació social i la formació per a l'ocupació

Actualment l'Educació Social respon a un conjunt molt variat de les demandes social que existeixen a la nostra societat. Des de fa unes dècades el canvi que ha sofert el context social en el que vivim, ha generat l'aparició de necessitats socials que fins ara no s'havien plantejat.

L'educació Social dins d'aquest àmbit sociocomunitari pot aportar coneixements vàlids per a l'atenció a l'usuari, i per l'acompanyament i l'empoderament de les persones per fer que siguin autònomes i responsables de la seva pròpia vida.

Tant institucions polítiques, educatives com socials, analitzen aquestes variacions de conductes i socialització del individu i aposten cada cop més per la representació i treball de l'Educació Social en molts del àmbits on la figura de la educadora o educador social són més necessaris.

Els avanços tecnològics, les comunicacions virtuals, la immigració, la globalització, els canvis en el món laboral i l'existència d'una política econòmica que força la marginació, han fet de la societat actual una societat que fomenta d'individualisme i si més no ha perdut molt del valors socials que fins fa unes dècades eren els principals que es fomentaven en les comunitats.

Les necessitats de socialització del individu, d'accions socioeducatives dirigides a la millora de la qualitat de vida de les persones, la promoció sociocultural dels individus i la integració social, fan de la educadora i del educador social una figura necessària; compromesa dins de la societat que actualment existeix en el nostre país.

Aquests canvis principalment i molts altres que en petites variacions ens han afectat dins la nostra societat, propicien i fomenten nous valors com el consumisme, d'individualisme, la pèrdua de valors personals que i d'actuacions socials amb la resta d'individus de la comunitat, juntament amb el fracàs escolar d'aquestes darreres dècades i el desprestigi de l'escola com a institució i transmissora del coneixements i valors que tot ser humà necessita per viure en societat.

La formació per a l'ocupació, dins del marc legislatiu de les ciències de l'educació i dirigida a persones adultes, actua com a element compensatori i socialitzador principalment, amb l'objectiu prioritari de millorar les possibilitats d'ocupació laboral dels subjectes Viñuela (2003). D'aquesta mateixa forma, seguint les aportacions de Gloria Pérez, "La educación «no formal» constituye hoy día un elemento de integración y desarrollo social que, en muchas ocasiones, resulta más operativo que las actuaciones que se realizan según los cánones establecidos en una institución como la escuela. A nuestro juicio, este sistema educativo tiene actualmente más futuro que el institucional. " (2005:10)

La necessitat de l'apropament a les persones amb grau d'exclusió social, la diversitat de cultures que integren la societat actual, la necessitat en que l'educació adquireixi noves característiques i funcions, és on podem justificar directament el treball de l'educador i educadora social, on tot participant en el disseny, la execució i l'avaluació d'accions socioeducatives, orientades a la millora del benestar social de les persones i de les comunitat, contribuint a la promoció sociocultural.(Pérez, 2010)

[...]los parados, aunque tengan cubiertas sus necesidades materiales básicas, por estar cobrando un subsidio, no pueden evitar verse afectados por diversos factores que les ponen en situación de vulnerabilidad o incluso de exclusión social, de forma que cuando la situación de desempleo se prolonga el sujeto entra en una "dinámica de precariedad" de la que le va a resultar cada vez más difícil salir.[...](Viñuela, 2003:82)

Fins als nostres dies, els recursos disponibles des de les polítiques actives d'ocupació han estat l'oferta de cursos de formació per a la reinserció de persones aturades al mercat laboral. És cert, que la realitat actual necessita d'algunes noves propostes com pot ser el incentivar al subjecte a avaluar-se a ell mateix, reconèixer les mancances que limiten la seva reincorporació al mercat laboral i potenciar l'adquisició de nous coneixements i noves tècniques. En aquesta etapa, és clau la presència de l'educació social, donat que el poder aconseguir despertar el interès per a la formació del subjecte no és fàcil.

*[...]Por lo tanto, la Educación Social del siglo XXI se encuentra ante el desafío que supone no adscribir sus funciones a ámbitos o categorías contextuales "pret à porter", sino ofrecer una apertura a lo social en el marco de lo educativo.[...]
Moyano (2007:63)*

Aquesta tasca és la que s'està realitzant en la data d'avui per part dels insertors/es de les oficines del SOC. En aquest procés, davant del subjecte que s'adreça a aquestes i en l'etapa d'incertesa que es troba, la figura de l'educador/a social ajudaria a treballar i realitzar les tasques de seguiment i acompanyament, així com la de recolzar als professionals de la formació; s'han d'incorporar noves metodologies de formació, per potenciar l'adquisició de competències dels subjectes i per superar l'etapa de culpabilització de la seva situació de persona desocupada.

La realitat actual de les persones desocupades necessita de l'educació social per entendre la seva realitat, per poder potenciar el seu propi interès i entendre la situació actual del nou mercat laboral, de pujar al tren de la formació al llarg de la vida i deixar enrere aquell llocs de feina perdurables fins la jubilació.

Realment és una situació complexa, just restem al començament del canvi de les noves generacions educades per a la formació i aprenentatge continu i on l'educació social pot prendre un paper molt importat el l'acompanyament de les persones en situació de desocupació.

[...]Tradicionalmente se ha entendido que la educación de personas adultas contemplava cuatro áreas: la formación básica compensatoria, la formación cívica, la formación para el desarrollo personal y social, y la formación relacionada con el mundo del trabajo. Esta última área de la educación de personas adultas constituye el cuarto ámbito específico de la educación social: la formación laboral. Entendemos que la educación social debecentrarse en los dos primeros subámbitos de la formación laboral (facilitar el acceso a una primera ocupación o favorecer la integración o reintegración al mundo del trabajo de las personas desocupadas), especialmente en lo que hace referencia a la inserción sociolaboral de personas o grupos que presentan necesidades o dificultades especiales.[...](Gómez, 2003:17)

Actualment la formació per a l'ocupació dona cabuda a una de diversitat d'individus provinents de diferents cultures, individus amb riscos d'exclusió social, persones amb educació bàsica, diplomats i llicenciats comparteixen aules i formació orientada al reciclatge i a d'inserció laboral. És necessari que el perfil dels experts docents sigui l'adequat per a poder conviure amb aules "pluriculturals" i amb diferents perfils professionals. És per això que es necessita una formació

específica i complementària als experts docents i el recolzament d'educadors i educadores socials per desenvolupar els processos d'integració de les persones a la societat actual.

Un nou model o estil de vida, és al que els individus de la societat actual s'estan adaptant, un concepte de formació constant per fer front a les necessitats laborals i als mercats de treball, que dona la globalització de les economies i relacions interculturals entre tots els habitants del planeta, un nou sistema de formació on l'objectiu més important és "aprendre a aprendre".

Dins del àmbits de l'educació i formació, es manifesta la necessitat de l'actuació de les figures dels educador i educadores socials. Cada individu o grup, menors d'edat o jubilats, nens escolaritzats o menors en risc d'exclusió social, adults en situacions personals que poden derivar en exclusió, necessiten de l'acció de l'educador/a social per poder donar un gir a les seves vides i dirigir-les en direcció correcta envers a la societat, tot retrobant el valors claus que fan que els individus siguin persones i les persones es socialitzin amb la resta de la societat, com planteja l'ASEDES en els Documents Professionalitzadors. En aquests es poden concretar quins són els àmbits d'actuació del professionals en Educació Social i les seves competències professionals claus, on la societat actual demana la seva actuació.

L'experiència viscuda durant aquests darrers anys, els canvis que hem pogut veure dins dels col·lectius d'usuaris que es presenten a la formació i les necessitats detectades, com poden ser l'atenció a usuaris sense prestacions, el no poder assistir al curs per manca de diners per desplaçar-se, l'afectació psicològica per no trobar feina, atenció a persones enviades des de altres serveis socials i amb necessitats d'integració, recolzen la justificació que és necessari donar resposta a aquestes persones, com pot ser l'acolliment, orientació, suport o simplement escoltar tot allò que pateixen i els angoixa. A la vegada, és necessària una actualització metodològica dels experts docents, per perfeccionar les metodologies per poder interactuar amb aquests nous perfils d'usuari, entendre les seves situacions i poder garantir una formació de qualitat.

4.2 L'expert docent.

L'expert docent o formador/a per l'ocupació, és la figura principal dins del context socioeducatiu de la formació per a l'ocupació en l'actualitat. Han estat moltes les aportacions d'autors com Ferràndez (2000), Palos(2006), Holgueras (2011), Aznar (2005), Sarrate (2005), com d'altres que ens han acostat la figura d'aquest professionals i la seva relació dins de l'àmbit de la formació d'adults i de la formació per fer front al mercat laboral.

Encara que sembla senzill definir la seva professió dins del marc educatiu, existeixen algunes variants que el fan força diferent del que avui en dia entenem amb la paraula professor.

Com ens apropa Ferràndez davant de la contextualització de la figura de l'expert docent,

[...]El docente, como un responsable del polo de la enseñanza, incide en ella desde lo preactivo, lo interactivo y lo postactivo. Es decir, su influencia afecta a los procesos de planificación, de desarrollo práctico de su acción y de la evaluación de la misma en el aula.[...](2000: 18)

La seva professió va més enllà que la del professor, és per això que en el treball amb i per a persones en situacions de risc i vulnerables, necessita d'un recolzament tan a nivell professional dins d'un equip educatiu, com de coneixements i perfeccionament metodològic per poder realitzar una formació de qualitat.

La formació professional per a l'ocupació esta orientada a persones adultes, així doncs, com ens aporta José Palos,

[...]Ens trobem davant el repte de definir el perfil dels formadors de les persones adultes, repte difícil i sobre el qual caldrà continuar fent aportacions. La complexitat de l'organització i programació, la diversitat de persones usuàries dels centres formatius i la gran variació d'actuacions ens situa davant perfils i funcions molt diverses.[...](2006:57).

A diferència d'altres tipus de formació i educació con són les que determinen els processos dins de l'educació formal i orientats a subjectes en edat escolar, adolescents, joves o universitaris, la formació per a l'ocupació necessita un continguts i unes metodologies pròpies orientades a un conjunt de subjectes que es troben en una situació personal força complicada per la manca de feina.

El professional d'aquesta formació, complementàriament d'estar qualificat professionalment i amb les titulacions adequades per a impartir un curs determinat, necessita disposar d'unes destreses personals per conduir als subjectes al llarg del procés formatiu. Les tasques encomanades a aquest formador van més enllà de la transmissió de coneixements, com ens diria Palos (2006), ja que han de facilitar processos de reconstrucció de coneixements i per això han de fer ús de les seves tècniques d'animadors, assessors, informadors i provocadors d'interrogants qüestionadors de coneixements i experiències, de manera que generin nous processos d'aprenentatge.

Així doncs, els formadors de persones adultes i en el cas concret dels que intervenen en el processos de formació per a l'ocupació, són professionals que necessiten d'una formació, actualització i perfeccionament metodològic concret per fer front als perfils d'usuaris d'aquest tipus de formació.

4.3 Competències bàsiques

L'expert/a docent, formador/a ocupacional, o professional de la formació per a l'ocupació com es denomina actualment, com competències bàsiques de la seva professió s'encarrega del disseny, planificació, desenvolupament i avaluació de les diferents accions formatives per a l'ocupació.

Les seves funcions consisteixen en: dissenyar i programar accions formatives en funció del nivell de coneixements i de les característiques de les persones beneficiàries; preparar els mitjans didàctics necessaris per a la impartició de la formació; impartir la formació, utilitzant una metodologia flexible i participativa; recolzar i facilitar l'adquisició de coneixements, habilitats i competències professionals; avaluar el desenvolupament de l'acció formativa i els resultats obtinguts per rectificar, millorar i/o verificar si s'han aconseguit els objectius establerts i avaluar els coneixements i habilitats adquirits per l'alumnat.

Segons el contingut del Certificat de Professionalitat que habilita com a professional per a impartir cursos de formació per a l'ocupació, (SSCE0110) DOCENCIA DE LA FORMACIÓN PROFESIONAL PARA EL EMPLEO (RD 1697/2011, de 18 de noviembre,

modificado por el RD 625/2013, de 2 de agosto) ens indica que com a competència general inclou:

COMPETENCIA GENERAL: Programar, impartir, tutorizar y evaluar acciones formativas del subsistema de formación profesional para el empleo, elaborando y utilizando materiales, medios y recursos didácticos, orientando sobre los itinerarios formativos y salidas profesionales que ofrece el mercado laboral en su especialidad, promoviendo de forma permanente la calidad de la formación y la actualización didáctica.

No hem d'oblidar, que el principal objectiu de la formació per a l'ocupació és formar al subjecte per a l'ocupació, tot millorant els coneixements existents i complementar amb nous, i adequar les habilitats i actituds respecte a les necessitats que determina el mercat laboral actual. Per que aquest assoliment d'objectius sigui el desitjable, el primer que els ha d'adequar és el propi formador, vetllant per la seva formació i en la transmissió de coneixements.

El professionals de la formació, necessiten de noves actualitzacions metodològiques per aconseguir que aquestes competències assignades es puguin dur a terme amb el grau de qualitat que s'exigeix. Actualitzacions orientades a establir relacions d'acompanyament amb els usuaris i deteccions de situacions de vulnerabilitat per poder treballar des de la prevenció.

4.4 Els destinataris de la formació.

El problema més significatiu en l'actualitat és que l'aturat o aturada, en el seu procés de recerca de feina es troba davant d'un món totalment diferent en comparació a fa alguns anys.

La manca d'oferta de llocs de feina, la precarització dels sous, les condicions de contractació, l'alt nivell de preparació i formació que demanen les empreses, les repercussions de l'edat de l'individu o l'individua exigida per l'empresa, el canvi radical que suposa acceptar les noves condicions de treball, si és que es donen, porta en molts casos a la persona a un estat psicològic d'estrès, ansietat, depressió, enfrontaments familiars per davallada del nivell econòmic o l'augment del horari de treball.

Els sentiments de soledat o de baixa autoestima, poden provocar que la persona arribi a desenvolupar alguna actitud extrema com pot donar-se el cas del suïcidi, drogoaddicció, agressivitat, violència de gènere, inclús homicidi, i tot un seguit d'actituds catalogades com a problemes socials.

L'home com a ésser biològic respon als estímuls més primitius de supervivència, però la diferència amb altres éssers és la cultura i l'educació que fan de l'home un ésser amb una previsualització de futur, d'il·lusió, poder ser autònom amb les seves decisions davant de les opcions que dia a dia se li presenten a la vida i la capacitat per escollir les que creu més adient amb les seves necessitats o simplement creu que la seva persona s'identifica més amb elles.

Diem de l'home que és un ésser condicionat per a la resta de la societat, que l'home està directament influenciat en el seu ser, per els estímuls que rep del seu entorn i que a mida que creix, aprèn i es socialitza, és capaç de redirigir el seu projecte de vida, el seu projecte de ser com a ésser humà. Amb això podem afirmar que l'home està en un projecte constant.

El seu projecte personal és un esbós del futur a llarg termini, el futur immediat és el que amb autonomia per a fer-ho és capaç de prendre les decisions que el fan sentir persona, tant amb ell mateix com amb els altres membres amb els que realitzar processos de socialització, tant per sentir-se reconegut de la mirada de l'altre o com per sentir-se segur en si mateix com a persona.

Hi ha moments en la vida del ésser humà que el seu projecte personal queda desvirtuat segons les seves relacions personals amb altres persones, encara que el seu nivell d'educació i de formació sigui constant, però el seu nivell d'autoestima no. En aquests moments, perd la seva identitat com a ser amb voluntat pròpia, amb autoavaluació i criteris, quan perd la necessitat de sentir-se protagonista del seu propi projecte de vida o simplement vol redirigir-lo, quan viu amb la incertesa de qui és? O que vol fer?. L'usuari de la formació vol ser autònom, vol tenir un treball de veritat, el fet de no trobar-lo i de ser rebutjat, provoca un malestar en si mateix i unes formes de relació amb els altres i de socialització poc favorables.

El perfil de la persona aturada com ens referíem fa un any i la persona desocupada com fem referència en els nostres dies, ha estat objecte d'atribucions molt diferenciades. En les darreres dècades, davant de la protecció social existent en el

mercat laboral, l'aturat era víctima d'un desajust o equilibri entre l'oferta i la demanda dels llocs de treball.

A data d'avui aquest mateix subjecte passa a estar identificat culpable de la seva situació, com a resultat del dèficit de formació o qualificació per a desenvolupar una feina concreta.

En el moment que la desapareix la relació laboral, en la que tot subjecte està immers en aquesta societat capitalista, diferents efectes negatius recauen sobre el subjecte, com poden ser la inseguretat, el fracàs o la degradació social i les relacions familiars, "El problema laboral existente parece agravarse precisamente con las relaciones sociales y familiares, en vez de encontrar apoyo y comprensión en ellas." (Buendía, 1990:25).

Aquesta visió davant dels efectes psicològics que la manca d'ocupació i els períodes de llarga durada en situació de desocupació, poden provocar en els col·lectius, lògicament no és extensible a tota la població desocupada, donat que cada subjecte viu aquest procés d'una determinada forma i no tots poden arribar a desenvolupar aquests trastorns de la mateixa manera. L'edat, la situació personal, el cercle familiar, els recursos personals, són variables que influeixen en l'estat de la persona i el seu pas per aquesta situació personal.

Capítol III

5. Proposta de treball dins de l'aula

Aquest apartat presenta tot seguit un conjunt d'orientacions, derivades del treball d'investigació que s'ha dut a terme, i on de banda a les aportacions més teòriques, trobem les aportades per professionals de la formació per a l'ocupació, tant experts docents com tècnics del servei, i les recollides des de les pròpies necessitats dels alumnes participants en els processos de formació.

La finalitat és aportar consells i formes d'establir la relació educativa amb l'educand que faciliti els processos de formació ,així com aquells orientats a l'acompanyament del subjecte durant el procés de formació.

5.1 Objectius.

- Donar a conèixer als experts docents com transmetre als alumnes, les necessitats empresarials amb què es poden trobar en finalitzar la seva formació.
- Afavorir el desenvolupament de competències per part de l'expert que permetin el creixement professional i personal de l' alumne.
- Afavorir que l'expert docent promogui als alumnes actituds i valors com la responsabilitat, el respecte i la igualtat.

5.2 La formació d'adults desocupats.

El desemparament subjectiu que poden viure els nostres usuaris com a conseqüència de la manca d'ocupació, per a incorporar-se o "no" dins del mercat laboral, el com realitzar aquesta incorporació, les pròpies vivències i desencadenants que té sentir-se exclòs del món laboral i el conjunt d'incidències que poden arribar a generar aquesta situació d'exclusió social dins la cultura europea i capitalista.

[...]La nuevas formas de entender la educación conciben al ser humano en un continuo «hacerse». Unas estructuras flexibles ayudarán al individuo a

desenvolverse en un proceso de formación continua y de perfeccionamiento permanente. En cuanto a los participantes, conviene indicar que los principales factores que obligan al adulto, en nuestros días, a participar en programas educativos son: las constantes transformaciones de las estructuras productivas, que generan movilidad de los puestos de trabajo; el aumento del tiempo de ocio provocado por los avances tecnológicos; el alargamiento de la vida; el avance constante de los conocimientos científicos; el desarrollo de la tecnología; y el acceso generalizado a la educación básica, que incrementa la demanda de los niveles más avanzados.[...](Sarrate, 2005:43)

Actualment el perfil general de l'alumne en cursos de formació ocupacional no és gens homogeni, trobem des de joves que han patit fracàs escolar, individus de mitjana edat amb la necessitat de reciclar-se per poder donar resposta a les necessitats del mercat laboral, immigrants que no disposant d'una formació bàsica volen aprendre un ofici i formar-se per poder trobar feina i universitaris que un cop finalitzada la carrera necessiten aprendre directament el que el mercat laboral actual demanda.

Aquesta multi-diversitat d'individus i lògicament de necessitats, donen lloc a la ampla oferta de formació orientada al mercat laboral, i lògicament a una diversitat d'alumnes que comparteixen un mateix curs amb un mateix expert docent.

Aquesta nova identificació genera una culpabilitat per part del subjecte davant la seva situació personal, amb els trastorns i pèrdua d'identitat com a subjecte prescindible i manca d'integració social.

El subjecte es troba en una situació d'incertesa, inseguretat i amb manca d'orientació per a poder reinserir-se en el mercat laboral. La situació de desocupació genera al subjecte uns efectes que necessiten d'una intervenció.

[...]Los parado, aunque tengan cubiertas sus necesidades materiales básicas, por estar cobrando un subsidio, no pueden evitar verse afectados por diversos factores que les ponen en situación de vulnerabilidad o incluso de exclusión social, de forma que cuando la situación de desempleo se prolonga el sujeto entra en una dinámica de precariedad de la que le va a resultar cada vez mas difícil salir.[...] (Viñuela, 2003:82)

La situació de desocupació per part de la població actual és un dels principals problemes dels mercats de treball del nostre país com dels veïns de la UE. La situació a la que s'enfronten milions de persones per la manca de treball, ha portat a

incrementar el temps de desocupació i el creixement de l'índex d'atur de llarga durada. Aquesta situació de desocupació superior a 12 mesos, o com en termes estadístics encara parlen d'atur, afecta a col·lectius força diferents, joves, dones, majors de 45 anys i persones discapacitades.

El problema latent dels col·lectius de desocupats de llarga durada és el cercle on es poden trobar immersos. La persona en aquesta situació s'enfronta a una sèrie de problemes econòmics, socials i psicològics que si aquesta situació es perllonga durant molt temps, els problemes s'agreugen encara més i condueixen a una disminució de possibilitats de reinserció laboral. Això és degut, a que el desocupat perd contacte amb el món laboral, amb una obsolescència de les seves qualificacions i la manca de formació que el mercat laboral exigeix.

Les persones que es troben en situació de desocupació i principalment a les que s'ha fet referència dins dels col·lectius de desocupació de llarga durada, també estan influenciades de manera negativa donat als llargs períodes d'inactivitat laboral i poden arribar a provocar un deteriorament personals, principalment psicològics com els canvis de conducta, la pèrdua d'autoestima, el desànim i desmotivació per seguir a la cerca de feina.

Tots aquests factors fan que augmenti el risc d'exclusió laboral. L'aturat de llarga durada pot arribar a trobar-se en situació "d'exclusió laboral total" o "desocupació estructural crònica"². Fins i tot, pot arribar a caure en la marginació social, amb la qual cosa el treballador surt definitivament del sistema.

Han estat diferents estudis els que autors com Montes(2013), Louzan(2013), Buendia(1990), Feather i Davenport(1981), com McKee-Ryan(2005) o Paul y Moser(2009), ens han aportat davant la situació psicològica a la que les persones en situació de desocupació s'enfronten,

[...]En síntesis, de acuerdo con la propuesta de Jahoda (1982), el salario no es la única función derivada del empleo, sino que existen otras funciones psicosociales de carácter latente que sustentan el bienestar psicológico de las personas. Por ello, cuando una persona pierde su empleo tiene menos acceso a tales funciones y experimenta mayor deterioro psicológico.[...] (Montes, 2013:34).

²Dades publicades per la Secretaria General del Departament de Treball i Indústria amb data de 2005 i on fa referència a les diferents situacions que es troba la desocupació en els mercats de treball de Catalunya i Europa.

Altres autors com Buendía (1990), tot citant a Jahoda (1979) estableix cinc funcions latents derivades de la manca d'ocupació complementaries a la manca del salari i que són vinculants a les situacions psicològiques que tot individu pot patir. Ens parla que estar ocupat laboralment implica una estructura de temps, un conjunt d'experiències i relacions viscudes amb persones del cercle familiar, de la vinculació del subjecte amb l'assoliment d'objectius professionals, de la situació social i l'estatus que evidencia la pròpia identitat com a persona i finalment que l'ocupació requereix una activitat diària.

5.3 Puntualitzacions de la formació dirigida a persones adultes.

Els alumnes adults és caracteritzen per ser persones immerses en la societat i que fins aquests moments, la majoria d'ells i elles han desenvolupat una tasca professional. Amb una cultura pròpia, uns valors i un saber fer, la situació de desocupació en la que es troben en aquests moments han donat lloc a que voluntàriament es vulguin formar i actualitzar els seus coneixements per a la recerca de feina o millora del lloc de treball.

Per aquests motius, l'alumne recerca una formació i aprenentatge vàlid amb un temps determinat per a la seva pròpia situació, i és per això que s'han de valorar i tenir present les seves pròpies expectatives, capacitats d'aprenentatge, experiències que poden aportar derivades del món laboral, així com la personalitat de cada un dels subjectes.

No hem d'oblidar que els alumnes es troben en una situació personal complicada, així doncs, la motivació és un factor que s'ha de mantenir al llarg de les sessions formatives, fomentar l'atenció, fer que l'alumne participi activament a classe, aprofitar de les seves experiències, traslladar-les al grup i fomentar la socialització i la participació com a mitja per assolir els objectius de l'aprenentatge.

5.4 El formador. Molt més que un expert en la matèria.

Com ja s'ha comentat en els apartats anterior, la figura professional del formador expert docent en l'àmbit ocupacional és molt més complexa del que sembla i

s'allunya una mica de la concebuda com a professor. Les seves funcions i competències clau estan directament relacionades amb el col·lectiu que la seva tasca com a formadors té com a objectiu.

Complementàriament a les funcions i competències definides en el RD 1646/1997 de 31 d'octubre i les proposades dins del Certificat de Professionalitat de Docència de la Formació Professional per a l'ocupació publicat per el RD 1697/2011, de 18 de novembre, i modificat per el RD 625/2013, de 2 d'agost de 2013, existeixen altres habilitats, que s'han detectat mitjançant les observacions i investigacions sobre la pràctica docent, "El formador de persones adultes es caracteritza per fer d'animador, assessor, orientador, informador i provocador d'interrogants qüestionadors de coneixements i experiències, de manera que generin processos de participació en la construcció de nous aprenentatges." (Palos, 2006:58).

Com ens aporten diferents autors com (Ferrández, 1996b; Le Boterf, 1996, 1997; Tejada, 1999a), la praxis docent no és un sumatori d'habilitats sinó un domini de competències professionals que inclouen un conjunt de coneixements com el pedagògic, el sociològic, el psicològic i aquells que donen sentit al seu propi currículum; el saber fer, com a principi de la pròpia pràctica professional; el saber estar, i disposar de les eines en dinàmica de grups; el saber ser, com a seguidor d'un codi deontològic que planteja la seva pròpia professió i determina la qualitat de la formació; un fer saber com a funció del desenvolupament professional; i un saber desaprendre que permeti deixar enrere tots aquells coneixements obsolets i donen via oberta a nous coneixements.

"El docente, como cualquier trabajador que vive la realidad laboral actual, debe estar en constante evolución, actualizando sus conocimientos e innovando en su que hacer diario." (Holgueras, 2011:30)

Tot formador o formadora de la formació per a l'ocupació en el cas concret i encara que extensible als professionals que es dediquen a la formació d'adults, han de disposar d'unes habilitats concretes que facilitin els processos de formació amb col·lectius de persones força diferents dels que es poden identificar dins dels àmbits de la formació reglada i que contemplin col·lectius d'edats diferents.

El formador de la formació per a l'ocupació, és una persona especialitzada en un àrea concreta que planifica accions de formació, de la mateixa forma facilita d'adquisició de coneixements teòrics i pràctics, com diu Aznar(2005), les

competències, la professionalitat i la dedicació que se li requereix als professionals docents són de molta responsabilitat, donat que ser un formador competent no sols suposa el domini de l'àrea de coneixements, si no també disposar de les habilitats per a transmetre.

Dime y lo olvido, enséñame y lo recuerdo, involúcrame y lo aprendo.
Benjamin Franklin (1706-1790)

Com ens diu Aznar, en el cas concret de la formació per a l'ocupació i dels professionals dedicats a la seva impartició:

[...] Los formadores deben mantener un proceso de asesoramiento continuo con los alumnos para ayudarles a buscar empleo o a sentirse más satisfechos con su trabajo si se trata de alumnos en proceso de reciclaje. La incidencia del profesor en la motivación de los alumnos se considera de vital importancia si queremos conseguir el objetivo fundamental para el que se diseñan los cursos: el empleo. El formador debe asumir el doble rol de profesor y orientador al empleo aunando al mismo tiempo las dos dimensiones curriculares: la técnica y la orientadora, en una que tenga por objetivo la inserción.[...] (2005:155)

La formació per a l'ocupació, mitjançant els programes oficials establerts en el Certificats de Professionalitat publicats, persegueix la formació integral mitjançant el desenvolupament d'aptituds, l'adquisició de valors i coneixements, i la millora de competències tècniques i professionals; en aquest cas en concret la formació per a l'ocupació compleix un paper més de caire socialitzador, que professionalitzador, Viñuela (2003), donat que com a prioritari es persegueix l'adquisició de conductes i aptituds, com els controls horaris, l'encàrrec de treballs i l'estada a les aules de formació.

[...] Como profesionales de la educación se nos presenta un desafío importante: contribuir a la construcción de un bienestar común, solidario y compartido, a fin de combatir las desigualdades. Y la educación a lo largo de la vida está llamada a desempeñar una función principal a la hora de hacer frente a este reto.[...] (Sarrate, 2005:46)

Com podem veure, les competències bàsiques i l'encàrrec de funcions als professionals de la formació per a l'ocupació van molt més enllà de la transmissió de coneixements; com ens apropa Palos(2006), el fet de facilitar la reflexió sobre les idees, els coneixements de la matèria, les experiències aportades com el fet de detectar les necessitats formatives de l'alumnat tant a nivell personal com de grup,

necessiten d'un saber i de un conèixer la realitat de l'altre. L'acompanyament dins d'aquests processos de formació i el vincle educatiu són claus per facilitar el desenvolupament del subjecte i fer que sigui protagonista de la seva pròpia vida.

Des de l'Educació Social, existeixen alguns principis que davant de la relació socioeducativa que es presenta en l'àmbit de la formació per a l'ocupació poden servir de gran ajuda en la pràctica professional de l'expert docent. L'aportació de nous models de relació amb l'educand i competències del saber fer, serveixen per facilitar l'acompanyament del subjecte.

En el cas de l'educació social, també aplicable a la professió d'expert docent, és un professional de l'educació que té com a funció bàsica la creació d'una relació educativa que faciliti a la persona ser subjecte i protagonista de la seva pròpia vida³, que permeti un creixement personal positiu i una integració crítica a la comunitat a la qual pertanyen.

L'Acompanyem les alumnes és la clau perquè puguin expressar, reconèixer i exterioritzar els seus sentiments, de la mateixa manera allò que els angoixa, com poden ser les pors derivades de la situació de desocupació o del no saber fer dins del curs, com és el cas de molts alumnes que després de molts anys de no assistir a classes, parteixen de la idea que no saben fer.

Per aquests motius, l'expert docent ha de disposar d'unes certes habilitats i noves formes de relació dins de l'aula.

En cap moment, es pretén que la figura professional de l'expert docent realitzi d'educador/a social dins de l'aula, no són les seves funcions. El que es persegueix és que amb aportacions de l'Educació Social, la tasca formativa, d'acompanyament i de motivació a l'alumne afavoreixi la formació i que davant de les noves situacions que es poden trobar dins de l'aula, l'expert pugui donar resposta.

Davant la situació d'un alumne en concret que necessiti una atenció especialitzada, sempre s'ha d'informar a la direcció del Centre o als professionals de l'educació si existeixen i traslladar el cas.

³ASEDES(2007). Document Professionalitzadors.

5.5 Competències clau.

Com a competències claus, el formador ha de disposar de la capacitat de comunicació, d'estimulació, d'atenció, de percepció, d'anàlisi, de treball en equip, de persuasió, d'anticipació i d'organització; dinamisme i flexibilitat, empatia, creativitat, imaginació i bona memòria.

[...]El rol del docente es un aspecto clave en los procesos de enseñanza-aprendizaje...Tanto su formación inicial como la permanente són cruciales para mejorar el aprendizaje de los alumnos; les debe permitir vivenciar las metodologías con las que se espera que ellos trabajen posteriormente con éstos y de forma especial, se necesita que los docentes se formen en nuevas metodologías para ponerlas en práctica en las aulas de la forma habitual... cada vez són menos los docentes que se encuadran dentro de la figura del «profesor tradicional» como mero transmisor de la cultura y más los que están dentro de la figura del «nuevo profesor», como organizador y mediador del encuentro entre el alumno y el conocimiento.[...] (Holgueras, 2011: 32)

Diferents autors com (Le Boterf, 1996, 1997; Tejada, 1999a; etc.), entre ells Ferràndez, ens parlen de que la pràctica docent no és un sumatori d'habilitats sinó un domini de competències professionals que inclouen el següent:

- [...]• **El saber** epistemològic, pedagògic, sociològic, psicològic, antropològic, etc. que da sentido y fundamenta el currículum.
- **El saber hacer**, principio de acción nacido de la razón práctica, que da sentido a la praxis como que hacer didáctico.
- **El saber estar** en el tiempo y en el espacio curricular, además de saber estar entre los alumnos que, sin generalización, constituyen grupos de incidencia y grupos de aprendizaje irrepetibles.
- **El saber ser** que hace referencia a mantenerse en las lindes de la deontología profesional, a la vez que se potencia la individualidad como persona que se relaciona, siente, se alegra, sufre y, sobre todo, espera cumplir profesionalmente para que su trabajo satisfaga al cliente.
- **Hacer saber** que es la función inherente al desarrollo profesional.

- **Saber desaprendre** que permete deixar en vía muerta, en el cajón de lo obsoleto, todo aquello que sirvió y ya no es válido, que tuvo vigencia y se convirtió en falsación. [...] (Ferràndez, 2000:25)

Per desenvolupar aquestes competències, l'expert docent ha de detectar necessitats formatives de l'alumnat, tant des del punt de vista personal com col·lectiu, ha de tenir present els contextos propers, les problemàtiques i experiències més significatives per a les persones adultes, així com d'altres que apropin la seva figura de formador a l'alumne.

La figura de l'expert docent dins de l'aula de la formació per a l'ocupació va més enllà de les classes magistrals o teòriques, donat que es necessita una interactivitat i dinàmica de grups per a transmetre una motivació.

Amb uns coneixements amplis sobre la matèria que es fomenta la formació, el professional ha de tenir la capacitat de dinamitzar el grup i provocar la participació activa de tots els alumnes.

La premissa de l'expert ha de ser entrar a l'aula a aprendre, com diferents professionals de la formació ens han transmès en diferents entrevistes personals⁴, "cada dia s'aprèn dins de l'aula", les reflexions que es poden dur a terme cada dia ajuden a millorar la tasca formativa.

L'acompanyament, com s'ha indicat en apartats anteriors és la clau per a la qualitat de la formació, així doncs el professional ha de realitzar aquesta tasca al llarg del procés de formació. És necessari conèixer la realitat de cada alumne, la seva situació personal, les seves vivències, les seves pors i allò que el preocupa. Mitjançant entrevistes individuals al començament del curs, trobades casuals en descansos o plantejant reunions puntuals al acabar la sessió formativa, pot servir d'ajuda per a que el subjecte es senti acollit i ens traslladi les seves necessitats o preocupacions.

Per a dur aquest acompanyament, **l'empatia, l'escolta activa i la motivació** són les eines bàsiques a posar a la pràctica.

⁴Entrevistes realitzades a professionals experts de la formació per a l'ocupació. Carles Romero i Joan Masdemont(2015).

Les persones necessiten ser escoltades, compartir en el cas de la formació, allò que els hi preocupa, o simplement aquelles vivències que tenen presents i els ajuden a seguir endavant. Escoltar no és fàcil, és necessita una habilitat per entendre a les persones i aquesta ve determinada per l'empatia.

Escoltant a l'alumne, es transmet la valorització de la persona, el respecte, la valoració positiva envers el docent i fomenta la motivació del subjecte dins del procés de formació.

Al parlar d'empatia es fa referència, com ens apropa Asier Huegun a "La escucha empática es una las herramientas fundamentales para favorecer el cambio en el proceso educativo. Y se entiende como la capacidad de ponerse en lugar del otro o de entender lo que la otra persona está expresando o sintiendo, de manera que ésta perciba que se le está comprendiendo de manera adecuada." Huegun(2009:16), més que sentir el mateix que l'altre es tracta de valorar i tenir presents els seus estats emotius, de comprendre i de transmetre que hem entès el que ens vol apropar.

Empatitzar amb l'alumne, crea un espai nou, on l'alumne es sent motivat a compartir allò personal amb el formador. Aquesta aproximació entre docent i alumne faciliten l'acompanyament, la motivació i el compromís d'aprenentatge.

La motivació de l'alumne és el factor que determina l'assoliment dels objectius de la formació, formar-se i aprendre i sense aquesta disposició envers l'alumne no és possible. Aquesta motivació per adquirir coneixements ve determinada pels objectius personals de cada persona com a fita a aconseguir, però pot donar-se el cas que en algun moment disminueixi el grau. Les habilitats del expert docent han d'incloure aquelles eines per a fomentar la motivació i aconseguir l'aprenentatge i l'aplicació directa en les competències del lloc de feina.

Mitjançant la realització de pràctiques noves, la participació activa dins de l'aula, identificar les necessitats dels alumnes i proposar tasques innovadores per a extreure resultats evidenciats, així com ajudar i acompanyar en tot el procés, facilitarà l'assoliment dels objectius de la formació.

L'empoderament és una altre competència i habilitat necessària per ajudar a l'alumne. Tot seguint les passes de la motivació, l'empoderament la podríem definir

com la capacitat d'ajudar a prendre consciència de la seva situació, aportant optimisme a la situació i fomentant la resiliència del subjecte per fer front a les situacions en les que es troba i superar amb èxit. És necessari transmetre objectius a assolir, mirar al futur i cap a on vol dirigir-se l'alumne; el formador ha de facilitar els recursos per a la pròpia autonomia de l'alumne i acompanyar-lo durant el pas per a la formació. El reconeixement dels assoliments per part de l'alumne, així com la comprensió i recolzament emocional, no s'han de deixar de realitzar.

Aquest nou Saber Fer, és l'objectiu que persegueix aquesta guia, davant la detecció de determinades necessitats ens els col·lectius d'usuaris i en les pròpies figures dels experts docents. Com ens aporta Oriol Homs "La formación de los docentes y su reciclaje se convierten en una cuestión prioritaria para actualizar sus conocimientos y adaptarlos a la nueva dimensión formativa." (2008:213) , és necessària una renovació de la funció docent per donar resposta a les necessitats que plantegen els nous usuaris de la formació.

6. Conclusions

La formació per a l'ocupació en l'actualitat i davant dels nous perfils d'usuaris necessita noves eines metodològiques i actualització i perfeccionament tècnic dels formadors. El desenvolupament de la formació dins de les aules, afavoreix l'aproximació a aquests col·lectius i és en aquesta relació socioeducativa on es pot donar resposta i afavorir la socialització del subjecte, la prevenció de situacions psicològiques desfavorables i la inclusió social. Aquesta nova perspectiva de la formació per a l'ocupació necessita de noves incorporacions del un Saber fer. És des de l'Educació Social i el recolzament que pot aportar dins d'aquests àmbit com es pot millorar aquesta atenció a l'usuari, amb l'objectiu de donar resposta, aportar millores metodològiques, potenciar el treball en equip i multidisciplinari i recolzar la figura de l'expert docent com a professional al càrrec i acompanyament del subjecte a la recerca de ser protagonista de la seva pròpia vida.

Aquesta guia ha aportat un conjunt de noves formes de treballar amb l'alumne, però s'ha de tenir present que l'actualització del formador ha de ser constant i una manera força adient és el fomentant la lectura; professionals i autors ens fan arribar conclusions d'observacions i investigacions que han dut a terme i poden ajudar a millorar la pràctica docent.

Bibliografia

Alujas, J.(2004). La formación ocupacional: principal medida del eje de formación de las políticas activas de mercado de trabajo en España. BOLETÍN ECONÓMICO DE ICE N° 2825 DEL 22 AL 28 DE NOVIEMBRE DE 2004.

Recuperat el 24 d'octubre 2015, de

http://www.revistasice.com/CachePDF/BICE_2825_15-27_8A84BB4C2F661DFD73D86FBE862654CE.pdf

Arévalo-Pachón,G.(2012).Tendencias en la investigación psicológica sobre desempleo y salud. Revista iberoamericana de psicología: ciencia y tecnología 5(2): 17-30.

Recuperat el 12 de novembre de

<http://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/4905099.pdf>

Arroyo,L.(2011). L'atur de llarga durada de les dones més grans de quaranta-cinc anys a Catalunya.Universitat Oberta de Catalunya (UOC). [article en línia].

Recuperat el 15 de novembre de

<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000191%5C00000013.pdf>

ASEDES.(2007). Documents Professionalitzadors. Codi Deontològic de l'educador i l'educadora social[article en línia].

Recuperat el 12 de novembre de

www.eduso.net/archivo/docdow.php?id=177

Aznar, I.(2005). El perfil profesional de los directores y docentes de la formación profesional ocupacional: análisis de su cualificación y competencias profesionales. Revista de Educación. 7, 153-166

Recuperat el 18 de novembre de

<http://www.uhu.es/publicaciones/ojs/index.php/xxi/article/viewFile/1258/1752>

Bermejo,B.(2006).La formación a lo largo de la vida:exigencias sociolaborales-desarrollo personal. Educar 38, 2006 15-32.

Recuperat el 12 de desembre de

www.raco.cat/index.php/Educar/article/download/72347/82601

Buendia,J. (1990). Psicopatología del desempleo. anales de psicología, 6 , 21-36.

Recuperat el 12 de novembre de

http://www.um.es/analesps/v06/v06_1/03-06_1.pdf

Chiva,I.(2005).Evaluación De Programas De Formación Ocupacional En Colectivos Con Riesgo De Exclusión Social. Tesis Doctoral. Departament de MIDE. Universitat de Valencia. (Director: D. Jesús Jornet Melia)

Recuperat el 18 de novembre de

<http://www.tdx.cat/handle/10803/10092>

Cruz Roja Española.(2007).Guía para la orientación laboral de colectivos vulnerables. [article en línia].

Recuperat el 12 de novembre de

<http://www.cruzrojamadrid.org/contenidos/img/File/Empleo/materiales/Participantes/Guia%20orientacion%20colectivos%20vulnerables.pdf>

Departament de Justícia.[GENCAT].(2011). Eines de suport per a l'educador social en el Programad'educació emocional. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.[article en línia].

Recuperat el 12 de novembre de

http://justicia.gencat.cat/web/.content/documents/arxius/pc-compartim-eines_suport_educadorsocial2010.pdf

Feather,N i.Davenport,P (1981).Desempleo y sentimiento depresivo.Journal of Personality and Social Psychology, 41, 422-436.

Recuperat el 15 de novembre de

<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=65858>

Ferrández,A.,Tejada,J.,Jurado,P.,Navío,A.iRuiz,C. (2000). El formador de Formación Profesional y Ocupacional.Barcelona: Ediciones Octaedro.

Recuperat el 12 de novembre de

<http://www.octaedrotextos.com/pdf/10037.pdf>

FROUFE,S. (1997). Los ámbitos de intervención en la educación social. Aula, 1997, 9, 179-200.

Recuperat el 15 de novembre de

http://gredos.usal.es/jspui/bitstream/10366/69276/1/Los_ambitos_de_intervencion_en_la_educac.pdf

Gómez,M.(2000). Sectors i àmbits d'intervenció de l'Educació Social. Aproximació conceptual. Temps d'Educació, 24, 409-426[article en línia].

Recuperat el 12 de novembre de

<http://www.raco.cat/index.php/TempsEducacio/article/viewFile/126229/247068>

Huegun,A.(2009). La Importancia De La Empatía En El Trabajo Del Educador

Para Unas Relaciones Saludables. Universidad a tu salud.Nº 67-68 / Octubre-Diciembre 2009

Recuperat el 12 de novembre de

<http://www.alezeia.org/seminarios/wp-content/uploads/la-importancia-de-la-empatia-en-el-educador.-Revista-N-67-68.pdf>

Holgueras,A.(2011). La formación docente y la figura del formador ocupacional. Enseñanza & Teaching, 29, 27-51.

Recuperat el 22 de novembre de

<http://rca.usal.es/index.php/0212-5374/article/viewFile/8315/9555>

Homs, O.(2008).La formación profesional en España Hacia la sociedad del conocimiento. Colección Estudios Sociales. Núm. 25. Fundación "la Caixa"

Recuperat el 18 de novembre de

https://obrasocial.lacaixa.es/deployedfiles/obrasocial/Estaticos/pdf/Estudios_sociales/vol25_es.pdf

Jurado ,P.(2006). Análisis de necesidades formativas de los profesionales de centros ocupacionales y centros especiales de trabajo en Cataluña. Educar 38, 2006 81-103.[article en línia].

Recuperat el 12 de novembre de

www.raco.cat/index.php/Educar/article/download/72350/82604

Montes,C i Louzán,R. (2013). Repercusiones psicológicas del desempleo: Efectos colaterales de la crisis en el sector de la construcción. Escritos de Psicología, Vol. 6, nº 1, pp. 28-35.

Recuperat el 12 de novembre de

http://scielo.isciii.es/scielo.php?pid=S1989-38092013000100005&script=sci_arttext

Ruiz,C. (2001). Evaluación de programas de formación de formadores. Tesis Doctoral. Departament de Pedagogia Aplicada. UAB.(Director: José Tejada Fernández)

Recuperat el 24 d'octubre 2015, de

<http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/5003/crb02de12.pdf?sequence=2>

Torío,S., Rodríguez,M., Viñuela,P. i Peña,J(2003). La formación ocupacional algo más que el aprendizaje de una ocupación u oficio.Aula abierta, , Nº 81, 75-84.

Recuperat el 22 de novembre de

<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=756029>